

Stanovisko Rekonstrukce státu k návrhu zákona o státním zastupitelství

Návrh zákona o státním zastupitelství z dílny Ministerstva spravedlnosti zapracovává všechny podstatné připomínky odborné veřejnosti a je většinou v souladu s tezemi, které předložila Rekonstrukce státu.

Z návrhu byly odstraněny některé problematické prvky (např. právo ministra žádat informace o živých věcech) a přibyly nové, velmi žádoucí prvky (např. § 88 výslovně zakotvující kvalifikovaný odborný aparát SSZ).

Postavení nejvyššího státního zástupce

Ochrana nejvyššího státního zástupce je v souladu s doporučeními Rekonstrukce státu. Na rozdíl od současného stavu dle návrhu není možné Nejvyššího státního zástupce odvolat z funkce pouze rozhodnutím vlády, ale jen rozhodnutím kárného senátu. Tím je odstraněn hlavní nástroj, kterým mohla vláda vyvíjet tlak na státní zastupitelství.

Naopak kriticky hodnotíme proces jmenování nejvyššího státního zástupce, kterého jmenuje vláda na návrh ministra spravedlnosti. Požadavkem Rekonstrukce státu je spolurozhodování dvou ústavních orgánů, přičemž ministra jako člena vlády nemůžeme hodnotit jako samostatný ústavní orgán. Vhodnější by bylo jmenování prezidentem na návrh vlády nebo navržení vládou a potvrzení Senátem.

Nejvyšší státní zástupce nemůže být jmenován do této funkce na dvě po sobě jdoucí funkční období, což je v souladu s tezí Rekonstrukce státu.

Návrhy k doplnění:

- Při jmenování nejvyššího státního zástupce by měly spolurozhodovat dva ústavní orgány.
- Podle § 8 zbavuje nejvyššího státního zástupce mlčenlivosti ministr spravedlnosti. Ačkoliv taková situace zřejmě bude naprosto výjimečná, bylo by vhodné, aby to byl prezident, jako v případě ostatních vrcholných představitelů justice (např. § 81 zákona o soudech a soudcích). Tím už nebude NSZ "symbolicky" podřízen ministři.

Postavení speciálního státního zastupitelství

Speciální státní zastupitelství (dále jen SSZ) je v novém návrhu pojato jako malý, vysoce specializovaný a kvalifikovaný tým, který se bude zaměřovat na nejzávažnější případy.

Parametry Rekonstrukce státu ohledně podoby SSZ byly splněny:

- Vedoucí a členové SSZ budou jmenováni na základě výběrového řízení.
- Mandát vedoucího SSZ je časově omezen (na 7 let). Nevýhodou je překrytí mandátu nejvyššího státního zástupce a vedoucího SSZ. To otevírá dveře politickým spekulacím při jmenování nejvyššího státního zástupce. Dalším nedostatkem je možnost opakování mandátu pro vedoucího tohoto speciálního útvaru. Není vhodné, aby jej jeden člověk řídil 14 a více let. To je také v rozporu se závazkem Rekonstrukce státu.
- Úřad je podřízen pouze Nejvyššímu státnímu zastupitelství. Teze Rekonstrukce státu byly postaveny na myšlence, že by SSZ bylo podřízeno nejvyššímu státnímu zástupci osobně. I navržený systém je však podle našeho názoru funkční a poskytuje záruky nezávislosti SSZ.

Návrhy k doplnění:

- Vedoucí SSZ by neměl zastávat funkci dvě období po sobě.

- Není úplně jasné, proč jsou z působnosti SSZ vyjmuti příslušníci tajných služeb a GIBS (§ 13 odst. 3).
- Zákon by mohl obsahovat také dodatečné prvky ochrany proti odvolání a přeložení členů SSZ.

Další připomínky

Další připomínky a nedostatky jsou spíše technického a formálního charakteru:

- Zákon oslabuje vliv ministerstva, na druhou stranu přiznává značně silné postavení nejvyššímu státnímu zástupci a krajským státním zástupcům. Dáváme proto na zvážení, zda by nebylo vhodnější v určitých případech posílit např. úlohu okresních státních zástupců či Poradního sboru (nejde však o připomínku zásadní a současné “rozložení sil” v soustavě je dobře vyvážené).
- § 12 odst. 6 určuje příslušnost státního zastupitelství podle příslušnosti soudu, u kterého je činné. Vrchní soudy však již nebudou mít “své” státní zastupitelství. Ačkoliv prvostupňová příslušnost vrchních soudů je výjimečná, není vyloučena v některých zvláštních typech řízení.
- § 24 odst. 4 neřeší, kdo bude rozhodovat o odvolání proti prvostupňovému rozhodnutí nejvyššího státního zástupce (i když to bude naprosto výjimečná situace, nelze ji např. v procesních záležitostech vyloučit). V zákoně by mělo být výslovně, že odvolání není přípustné.
- Přestože obecně souhlasíme s posílením nejvyššího státního zástupce, § 24 odst. 3 mu dává možná až příliš velkou moc odebírat a přikazovat věci (a to i pro SSZ). Ačkoliv tato pravomoc je nezbytná, dáváme na zvážení, zda by neměly být zajištěny pojistky.
- Podle § 24 odst. 5 se ustanovení o podjatosti na nejvyššího státního zástupce nepoužijí. To odpovídá ustanovení o podjatosti ve správním řádu (ministři rozhodují, i když jsou podjatí), je to však řešení problematické, protože postavení NSZ je jiné než u “běžných” správních orgánů. Nejvyšší státní zástupce by mohl (byť třeba na základě vlastního sebeomezení) předat věc, ve které je podjatý, svému náměstkovi.
- Nedostatkem přechodu na nový systém je § 93, kdy dojde k výměně všech krajských státních zástupců současně. Vzhledem k velmi silnému postavení KSZ není vhodné, aby všechny jmenoval jeden ministr.